

MARK FELTON

NEÎNFRICAȚII

EVADĂRI SPECTACULOASE DIN
LAGĂRELE JAPONEZE

Traducere din limba engleză de Cristina Ispas

Prefață de Ion M. Ioniță

CORINT
BOOKS

—2017—

Capitolul 1

Evadarea este interzisă

Din motive absolut evidente, prizonierii trăiesc întotdeauna cu sentimentul că se află pe marginea unui vulcan, și găsim că mentalitatea gardienilor noștri este atât de complexă în comparație cu a noastră, încât este foarte greu de apreciat ce va urma.

Căpitanul R.M. Horner, Singapore, 1942

Patru tineri albi stăteau pe o plajă idilică, iar marea clipoceea ușor în spatele lor. Plaja, care în trecut obișnuia să răsune de veselie și voie bună, avea acum un aspect sinistru. În apropiere, un grup de ofițeri superiori, britanici și australieni, urmăreau evenimentele, cu o certitudine îngrozitoare întipărită pe chip. „Țintește”, a lătrat un ofițer japonez de lângă plutonul de execuție – format din patru soldați indieni cu turbane, înarmați cu puști englezești Lee-Enfield. Prizonierii s-au crispat, dar au continuat să îi privească în față pe membrii plutonului de execuție, după ce refuzaseră să se lase legați la ochi, când ofițerul japonez le propuse acest lucru, în urmă cu câteva momente. „Și foc!!” Puștile au trimis în aer o rafală de gloanțe, care a răsunat pe toată întinderea pustie a plajei Changi din Singapore, speriiind păsările, care s-au ridicat imediat în aer țipând. Fumul de cordită a mai plutit o vreme în aerul cald și umed. Cei patru

prizonieri nu erau însă morți, erau numai răniți. Zăceau pe jos, gemând, cu mâinile legate la spate, lăsând pete de un roșu întunecat pe nisipul galben. Liderul lor, un caporal pe nume Rodney Breavington, a strigat atunci la japonezi cerându-le să mai tragă încă o salvă, pentru a le curma suferința. Ofițerii superiori care urmăreau tot ce se întâmpla nu au putut face altceva decât să dea din cap dezgustați și să murmure tot felul de epitete în barbă. Un japonez a lătrat o serie de comenzi, iar indienii au tras din nou, și încă de câteva ori, asupra bărbaților căzuți la pământ, până au murit, în sfârșit, cu toții. Apoi trupurile au fost târâte și aruncate în mormintele pe care prizonierii și le săpaseră singuri înainte de execuție. Asta era pedeapsa pentru cei care încercau să evadeze din mâinile japonezilor.

„Dacă prizonierii de război se credeau victime care beneficiau de anumite drepturi, pentru japonezi nu erau decât o mulțime posacă și dezonorată, decăzută din drepturi și pe care o tratau ca atare.”¹ Căpitanul R.M. Horner scria la vremea respectivă că, din „motive absolut evidente, prizonierii trăiesc întotdeauna cu sentimentul că se află pe marginea unui vulcan, și găsim că mentalitatea gardienilor noștri este atât de complexă în comparație cu a noastră, încât este foarte greu de apreciat ce va urma”². De fapt, prăpastia culturală dintre japonezi și prizonierii lor de război era practic imposibil de trecut și nu putea duce decât la foarte multă suferință, atât intenționată, cât și involuntară.

Deși guvernul japonez semnase Convenția de la Geneva, din 1929, tratatul nu fusese ratificat și de Dieta Națională, parlamentul de la Tokyo, astfel încât forțele armate japoneze nu erau, de fapt, obligate să-i respecte condițiile. Ceea ce-i lăsa din start pe prizonierii de război fără genul de protecție din partea legii de care beneficiau prizonierii din alte teatre de operații,

ca de exemplu cei care luptau împotriva germanilor sau italie-
nilor. În schimb, japonezii îi supuneau pe prizonierii lor de
război propriului cod militar, extrem de dur. Pentru japonezi,
actul de a te preda era nu doar complet rușinos, dar și ilegal, și
nu conta deloc faptul că prizonierii aliați care se predau în mâi-
nile lor proveneau dintr-o cu totul altă cultură, în cadrul căreia
se considera că sacrificiul inutil de vieți umane, atunci când
nu mai ajuta în niciun fel la atingerea vreunui obiectiv militar,
nu avea niciun sens, în timp ce inițiativa de a te preda în mod
onorabil în mâinile inamicului era considerată un gest perfect
uman. Japonezii numeau Convenția de la Geneva „Codul La-
șilor”, și chiar credeau că așa era. Soldații aliați își pierdeau, în
ochii lor, statutul de combatanți, în momentul în care ridicau
steagul alb, și deveneau efectiv ceea ce se numește *persona non
grata*. Iar singurul motiv pentru care le erau totuși cruțate vie-
țile era pentru că așa binevoise Zeul-Împărat Hirohito, care
putea dispune acum de aceste vieți după bunul plac.

Unii autori au făcut mare caz din faptul că japonezii îi tra-
taseră extrem de bine pe prizonierii germani și austro-ungari
capturați în timpul Primului Război Mondial. Ceea ce este cu
siguranță adevărat, doar că motivele pentru care aceștia și-au
tratată prizonierii de război ca pe niște musafiri în 1914 și ca pe
niște sclavi în 1941 sunt simple. În 1914, Japonia, care era ali-
ata Marii Britanii, tânjea să aibă și ea un loc al ei recunoscut
sub soare și un loc la masa Marilor Puteri. Prin urmare, la vre-
mea respectivă, japonezii s-au dat peste cap să își trateze bine
prizonierii, pentru a se asigura astfel că nimic nu ar fi putut
întina reputația unei puteri non-anglo-saxone aflate în plină
ascensiune, negându-i astfel dreptul de a stăpâni peste terito-
riile asiatice. Dacă studiem comportamentul japonezilor din
timpul Războiului Sino-Japonez din 1894-1895 și din timpul

Războiului Ruso-Japonez din 1905 vom da peste cazuri uluitoare de masacre, acte de cruzime și torturi oribile aplicate prizonierilor de război și populației civile întâlnite în cale. De asemenea, modul în care japonezii au înțeles să acționeze în China, în 1931 și 1937, dovedește încă o dată disprețul total pe care aceștia îl au față de standardele internațional acceptate pe și în spatele frontului. La începutul anilor 1930, însă, Japonia o rupsesse deja cu Marea Britanie și o luase pe calea unui naționalism agresiv și reacționar la adresa Puterilor Occidentale, bătute că încercau să nege Japoniei „dreptul” de expansiune, din cauza unor motive egoiste și rasiste. De fapt, experiența de care au avut parte prizonierii aflați în mâinile japonezilor în timpul Primului Război Mondial nu reflectă un comportament atipic al japonezilor pe timp de război, indiferent dacă vorbim de războaiele dinainte sau de după cel din 1914–1918. „Erau niște tipi fanatici și extrem de temperamental, care nu făceau decât să joace după reguli atunci când acest lucru era în folosul lor”, remarca generalul Percival, el însuși prizonier la japonezi.

Iar când se punea problema evadării, japonezii se arătau ciudat de confuzi. Evadarea constituia o datorie pentru orice soldat, conform convențiilor de la Haga și de la Geneva, care nu era deloc anulată de faptul că japonezii nu respectau Convenția de la Haga. Japonezii îi lua în derâdere pe prizonierii aliați pe care îi considerau „lași” pentru că se lăsau capturați, deși conform aceleiași logici japoneze orice prizonier care încerca să evadeze ar fi trebuit să își recâștige întrucâtva, măcar pentru scurt timp, statutul de soldat adevărat și onoarea militară. În schimb, în loc să privească lucrurile din această perspectivă, japonezii obișnuiau să-i trateze pe evadații capturați cu o brutalitate care friza adesea sadismul, dezvăluind astfel vidul moral instalat în chiar

inima aparatului lor de război. De fapt, evadarea era considerată cea mai îngrozitoare „crimă” pe care o putea comite un prizonier de război, în mentalitatea militarilor japonezi.

Iar motivul pentru care evadarea era considerată cea mai periculoasă dintre abateri era pentru că arăta că „sclavii” nu erau suficient de supuși, intimidați sau speriați de atotputernica Armată Imperială. De asemenea, la fel de important era și faptul că prizonierii demonstau astfel că nu-și acceptaseră „rușinea” – un fapt semnificativ în Japonia. Multe acte de cruzime au fost comise cu scopul de a le servi drept tot atâtea lecții și de a-i îngrozi pe prizonierii aliați, cu scopul de a-i obliga să se conformeze statutului lor de sclavi ai stăpânilor japonezi; doar că, în ciuda bătăilor și umilințelor, aceștia nu și-au acceptat niciodată acest rol, în timp ce mulți dintre ei s-au angajat chiar să le reamintească stăpânilor că nu aveau să se lase niciodată intimidați și că nu se rușinau în niciun fel de statutul lor curent. Prizonierii evadau din lagăre și din unitățile de muncă, sabotau proiectele pe care japonezii încercau să le ducă la bun sfârșit cu ajutorul muncii lor, refuzau să se supună ordinelor, intrau în dispute cu ofițerii japonezi, cu privire la „lege” și „drepturi”, și chiar se rugau pe ascuns. Dintre prizonieri, ofițerii superiori le luau de obicei apărarea soldaților aliați în fața autorităților japoneze, chiar dacă adesea consecințele erau dureroase și uneori chiar fatale pentru ei.

Generalul Percival a emis o directivă către toți prizonierii din Lagărul pentru Prizonieri de Război Changi, în care reafirma datoria oricărui soldat de a încerca să evadeze, avertizându-i totodată că nu trebuie să recurgă la acest gest decât după o planificare adecvată și după ce se asigurau că șansele ca un asemenea plan de evadare să aibă succes erau bune. Percival știa și el, la fel cum o știau majoritatea prizonierilor aliați, că

șansele de a ajunge în siguranță după liniile aliate erau aproape nule pentru ei și că, odată ce un prizonier pășea dincolo de gardul de sârmă, practic viața deja nu-i mai aparținea. Să-ți irosești viața într-o tentativă de evadare fără niciun fel de sorți de izbândă nu era ceva acceptabil pentru Percival, nici măcar atunci când șansele de supraviețuire în lagăr erau ele însele extrem de precare. „Trebuie să ținem seama de condițiile reale în acțiunile noastre”, scria Percival. „Încăpățânarea nu ajută la nimic în asemenea circumstanțe.”³

Atitudinea adoptată de japonezi față de cei care încercau să evadeze, deși nu există încă o recunoaștere oficială în acest sens, a fost, judecând după comportamentul general afișat față de prizonierii de război, dură și sângeroasă. Unii au încercat într-adevăr să scape din Singapore, deși acest lucru era incredibil de dificil. Prizonierii se aflau pe o insulă plină de japonezi, îngropată adânc în inima teritoriului controlat de japonezi, erau albi și nu se puteau baza pe niciun fel de ajutor din partea populației civile. Deși chinezii țineau cu britanicii, până la un punct, erau totodată îngroziți de eventualele represalii din partea japonezilor, după Masacrul de la Sook Ching, când japonezii au doborât cu mitralierele mii de oameni pe plajă, după cucerirea insulei. În timp ce mulți chinezi le-au rămas loiali britanicilor, mulți malaiezi și indieni au afișat o ostilitate deschisă față de stăpânii lor coloniali, fiind din această cauză foarte curțați de japonezi, care încurajau răspândirea mișcărilor naționaliste anticolonialiste pe cuprinsul teritoriilor pe care le ocupaseră și chiar încercau să formeze astfel de legiuni străine de colaboraționiști, cum ar fi Armata Națională Indiană.

La Changi, locotenent-colonelul Charles Heath, comandantul celui de-al 9-lea Regiment al Artileriei de Coastă al Marinei Regale, a fost forțat să privească execuția a trei dintre oamenii

săi, care încercaseră să evadeze în martie 1942, cam în aceeași perioadă în care caporalul loctiitor Breavington și soldatul Gale își plănuiau propria tentativă de recâștigare a libertății. Pe 19 martie 1942, Heath a fost chemat la cartierul general al generalului Percival din lagăr, pentru a fi informat că trei dintre tinerii soldați din regimentul său, și anume artileriștii D. Hunter, J. McCann și G. Jeffries, „au fost reținuți de către japonezi în afara lagărului, aceștia din urmă propunând ca tinerii să fie împușcați. M-am dus la cartierul general... unde comandantul de brigadă [Terence] Newbigging mi-a spus că japonezii erau hotărâți să ducă la capăt planurile de execuție a celor trei, în ciuda faptului că generalul Percival înaintase deja un protest împotriva acestei decizii absolut ilegale”⁴. Newbigging a luat atunci hotărârea de a merge să-l vadă pe locotenentul Okasaki, ofițerul superior responsabil de Administrația Lagărului Japonez pentru Prizonieri de Război din Changi. I s-au alăturat în această scurtă călătorie Heath, căpitanul B. Griffith, comandantul de baterie al celor trei condamnați, și părintele Watson. În timp însă ce Newbigging parca mașina în fața sediului central al lagărului, un camion în care se aflau cei trei artileriști tocmai pleca din fața clădirii. Newbigging a vorbit destul de mult cu Okasaki, dar fără niciun succes. S-a întors și i-a spus lui Heath că japonezii respinseseră cererea de clemență depusă de Percival și că cei trei prizonieri aveau să fie împușcați.

Ofițerii au condus în spatele camionului, pe care l-au urmat până pe o plajă liniștită. Acolo au descoperit că japonezii să-paseră în nisip o singură groapă mare de mormânt. Heath și însoțitorii lui au vorbit cu cei trei, dar nu au consemnat ce au spus aceștia. Gărzile japoneze i-au condus pe condamnați până la marginea mormântului. „Erau legați la ochi și au fost puși să îngenuncheze pe buza mormântului, la o distanță de aproape

un metru și jumătate unul de altul. Plutonul de execuție japonez format din trei oameni s-a poziționat la aproape treizeci de metri distanță, de unde a tras o rafală de gloanțe la ordinul subofițerului japonez însărcinat cu această misiune. Toți cei trei condamnați s-au prăbușit aproape simultan, dar nu toți erau morți. Japonezii împreună cu subofițerul s-au deplasat la marginea gropii și... s-au asigurat cu încă cel puțin trei focuri de armă că nu mai rămânea nimeni în viață”⁵. După aceea, soldații japonezi au astupat mormântul, au salutat și au așezat niște crengi pe grămada de nisip, în loc de coroane de flori. Interpretul japonez prezent la execuție s-a întors spre Heath și i-a spus să-și avertizeze oamenii că „vor avea parte de aceeași soartă, dacă vor fi prinși încercând să evadeze”⁶.

Până în acest moment, nu existau niciun fel de prevederi oficiale în regulamentele japonezilor privind pedepsele aplicabile prizonierilor care încercau să evadeze, dar era clar că execuțiile la care a asistat Heath aveau scopul de a preveni orice astfel de viitoare tentative la Changi. Scop în care au eșuat.

Caporalul loctiitor Breavington și soldatul Gale, cei doi australieni executați pe plajă împreună cu doi soldați britanici pe 2 septembrie 1942, au încercat să evadeze din Singapore la două luni după execuția artileriștilor Hunter, McCann și Jeffries. Breavington, care în viața civilă era un sergent de poliție din Northcote, și Gale, un tip de 23 de ani din Toronto, New South Wales, care luptase alături de Breavington în compania de artilerie 2/10, RAAOC, au reușit să pună mâna pe o barcă de pescuit de-a băștinașilor. Cu provizii minime la bord, cei doi au rezistat pe mare timp de șase săptămâni, vâslind și plutind în derivă câteva sute de mile, înainte să acosteze într-un final pe o insulă indoneziană, unde au și fost imediat prinși. Pe 12 iulie

1942, ambii bărbați au fost duși la Spitalul Militar din Changi, suferind de înfometare și de mai multe boli tropicale, Gale reușind să se recupereze mai rapid decât Breavington, care era și mai în vârstă. Faptul că japonezii i-au trimis totuși la spital ne arată că deja nu mai erau siguri, la această dată, ce pedeapsă se presupunea că ar fi trebuit să le aplice. Pe Hunter, McCann și Jeffries, japonezii îi împușcaseră în martie 1942 fără să ezite prea mult, pentru „crima” de a fi încercat să evadeze.

Odată ce Breavington și Gale s-au recuperat au fost duși din nou în lagărul Changi. Cam în această perioadă, în august 1942, japonezii au dat un decret prin care toți prizonierii aliați erau puși să semneze un document, în care scria: „Prin prezenta, pe onoarea mea, promit că nu voi încerca să evadez”⁷. Pedeapsa pentru încălcarea contractului era, deloc surprinzător, moartea. Ofițerii aliați au fost îngroziți de această încălcare a Regulilor de Război general acceptate, ca să nu mai vorbim de convențiile de la Haga și Geneva, și le-au pus în vedere oamenilor lor să nu semneze.

Modul în care japonezii au încercat să se folosească de aceste „angajamente anti-evadare”, și alte asemenea documente angajante privind buna conduită înaintate prizonierilor de război spre a fi semnate, este unic în istoria războaielor lumii. Ele trădează dorința japonezilor de a-și formula cumva niște regulamente prin aplicarea cărora prizonierii de război deveneau ei înșiși responsabili pentru tratamentul inuman și criminal la care erau supuși. Menirea acestor documente era să înlocuiască legile recunoscute pe plan internațional, pe timp de război, privind protecția prizonierilor, cu o serie de reguli complet arbitrare, care puteau fi aplicate după bunul plac al comandanților japonezi, mai degrabă decât în urma unor procese reale. De asemenea, ele ne mai dezvăluie caracterul cinic

al pretențiilor japonezilor, care își încălcau adesea cuvântul dat prizonierilor de război aliați și le negau dreptul la un proces conform cu legea militară, inclusiv cu legea militară japoneză, în cazuri de evadări sau refuz deschis de a respecta regulamentele japoneze.

General-maiorul Hervey Sitwell, comandantul trupelor britanice din Java, s-a predat pe data de 12 mai 1942 general-locotenentului Maruyama, comandantul diviziei a 2-a Gărzi Imperiale. În timpul negocierilor pentru predarea sa, generalul Sitwell și-a amintit că atât el, cât și comandantul RAF, mareșalul aerului Paul Maltby, nutriseră anumite îngrijorări punctuale legate de aplicarea Convenției de la Geneva. „În momentul în care ni s-au înmănat inițial termenii și condițiile de predare, mie și mareșalului aerului Maltby, era vorba de predare necondiționată, plus toți soldații aflați sub comanda noastră trebuiau să respecte absolut orice ordine ar fi venit din partea japonezilor”⁸, a povestit Sitwell. Atât Sitwell, cât și Maltby erau însă precauți în a semna orice document, în lipsa unor asigurări clare. „Atât eu, și cred că și mareșalul aerului Maltby, l-am întrebat pe Maruyama, prin intermediul interpretului său, dacă acceptarea acelor termeni și condiții din partea noastră însemna că aveam să beneficiem de protecția Convenției de la Geneva.”⁹ Generalul Maruyama „a spus că urma cu siguranță să beneficiem de Convenția de la Geneva și a și atașat o declarație în acest sens termenilor și condițiilor de predare”¹⁰. Doar că Sitwell și Maltby au continuat să rămână neîncrezători și i-au cerut asigurări suplimentare, în scris, lui Maruyama, că lucrurile chiar aveau să stea așa. „Maltby a sugerat ca înaintea cuvântului «ordine» să fie inserat cuvântul «legale», dar japonezii au refuzat să introducă acest cuvânt, spunând că niciun fel de ordine date de japonezi nu aveau să fie ilegale și că, atât timp

cât aveam promisiunea că aveau să fie respectate prevederile Convenției de la Geneva, ar fi trebuit să ne simțim acoperiți”¹¹. Poate acum ni se pare că Sitwell și Maltby erau naivi sau prea încrezători, din moment ce se știa foarte bine că japonezii respinseseră Convenția de la Geneva în alte războaie, doar că, în situația în care se aflau, liderii aliați erau datori să încerce să obțină cel mai bun tratament posibil pentru oamenii lor.

Generalul Sitwell avea să descopere însă că japonezii mințeau fără nicio jenă, la numai opt zile după semnarea documentului prin care accepta să se predea, când avea să fie supus unui interogatoriu brutal, al cărui scop era de a scoate de la el informații de importanță militară, ceea ce însemna o încălcare clară a Convenției de la Geneva. Pe 20 martie 1942, Sitwell a fost dus în fața unui anume maior Saito de la Poliția Militară *Kempitai* din Bandung. Sitwell l-a descris pe Saito ca fiind un tip „întunecat, cu ochelari și cu o înfățișare foarte japoneză, cu o figură de ticălos, mai degrabă decât de apărător al legii”. „Mi-a pus o serie de întrebări la care am refuzat să răspund, după care Saitu [sic] mi-a explicat că nu eram decât un prizonier și că trebuia să răspund”, și-a amintit Sitwell în 1945. După care m-a amenințat și mi-a spus că, dacă nu răspundeam, aveam să plătesc cu viața”¹². „I-am spus că, potrivit prevederilor Convenției de la Geneva, nu avea dreptul să facă asemenea amenințări, iar el mi-a replicat că japonezii respectau Convenția de la Geneva numai când acest lucru le convenea, la fel cum făcea și Marea Britanie. M-am înfuriat și i-am întors spatele, moment în care Saitu i-a făcut semn unei gărzi și am fost scos din încăpere.”¹³ General-maiorul britanic în vârstă de 46 de ani a fost târât până la o celulă de beton murdară, „unde am fost predat în mâinile a cinci japonezi murdari, îmbrăcați în uniformă... M-au lovit cu pumnii și cu bocancii, în mod repetat,

în coaste și în zona capului”. Unele dintre gărzi chiar au călcat pe capul lui Sitwell, în timp ce altele „mi-au smuls gradațiile și în final m-au lăsat inconștient”¹⁴. După acest asalt, Sitwell a îndurat optsprezece zile de izolare; în majoritatea timpului a stat aplecat sau ghemuit la podea. Dacă japonezii își permiteau să trateze în asemenea hal un general capturat, e ușor de ghicit ce atitudine aveau față de ofițerii mai mici și soldații de rând.

În iulie 1942, autoritățile japoneze de la Lagărul Bicycle din Java le-au ordonat tuturor prizonierilor britanici, australieni și olandezi să semneze un formular prin care promiteau să se supună tuturor ordinelor Armatei Japoneze Imperiale, inclusiv aceluia de a nu încerca să evadeze. Prizonierii au discutat textul aceluia document și au cerut ca, înainte de a semna, să fie adăugată fraza „conform cu jurământul de credință pe care l-am făcut deja”. Decizia a fost unanimă, iar reacția japonezilor a fost de o intransigență previzibilă, însoțită în plus de amenințări și violență.

Astfel, pe 3 iulie, cei doi ofițeri superiori aliați din lagăr, brigadierul Arthur Blackburn, un australian deținător al Crucii Victoria, și colonelul A.C. Searle, din Armata SUA, i-au spus comandantului lagărului că toți prizonierii aveau să semneze, dar numai cu condiția ca acea frază să fie adăugată. Pentru ofițerii aliați, acesta părea să fie un compromis rezonabil. Doar că acest cuvânt, „rezonabil”, nu exista în vocabularul majorității ofițerilor japonezi. Comandantul, care nu avea chef nici să-și piardă „autoritatea” și nici să se lase „sfătuit” de sclavii săi, a rămas ferm pe poziție și a insistat că toți prizonierii trebuiau să semneze documentul în forma lui inițială. Și ca să se facă mai bine înțeles, a dat ordin gărzilor ca în acea după-amiază să-i supună la bătaie pe cât mai mulți prizonieri, o mare parte dintre ei necesitând apoi să fie spitalizați. Brigadierul Blackburn a

fost dus la cartierul general al japonezilor de la Batavia, unde un ofițer de personal l-a avertizat fără prea multe menajamente că, dacă prizonierii nu semnau formularul, atunci lagărul avea să primească „din ce în ce mai puține”¹⁵ provizii de alimente și medicamente, deja mai mult decât insuficiente. În asemenea cazuri, singurul lucru la care te puteai aștepta din partea comandanților japonezi, dacă opunea în continuare rezistență, era dezlănțuirea unui val de violențe îngrozitoare. Cei mai mulți prizonieri aliați, inclusiv dintre ofițerii de rang mai înalt, nu înțelegeau prea bine ce însemnătate avea „autoritatea” pentru japonezi, la fel cum nici comandanții japonezi nu puteau înțelege de ce insistă prizonierii de război aliați atâta pentru respectarea drepturilor și privilegiilor lor. Cele două părți păreau să vină de pe două planete diferite, mai degrabă decât din două țări diferite, atât de puternică era falia de neîncredere și neînțelegere reciprocă dintre ele.

În zorii zilei de 4 iulie, prizonierii de război de la Bicycle priveau echipele de gărzi japoneze care instalau mitraliere ușoare în jurul lagărului. După care a fost pus și un anunț pe tabloul principal, prin care prizonierilor li se punea sec în vedere că viețile lor nu mai puteau fi din acel moment înainte garantate. După care comandantul a dat ordin ca brigadierul Blackburn și colonelul Searle să fie puși sub arest. Dacă, în schimb, acesta ar fi făcut un compromis, atunci și-ar fi pierdut „autoritatea” în fața supușilor săi și ar fi părut slab – ceea ce însemna că, pentru a-și menține poziția și pentru a-și păstra respectul oamenilor săi, trebuia în schimb să împingă lucrurile cât mai departe posibil, în speranța că prizonierii de război aveau să se răzgândească. Iar faptul că japonezii au început prin a-i hărțui pe liderii acestora, Blackburn și Searle, a avut efectul scontat, în contextul în care cei doi erau cu adevărat îngrijorați de soarta oamenilor lor. În timp ce Blackburn era condus spre arest, a

reușit să strige câteva ordine către oamenii săi, spunându-le să semneze formularul și să nu mai încerce să le opună rezistență japonezilor.

Ultima măsură luată de comandant a fost să scoată toți ofițerii aliați din lagăr. A ajuns la concluzia că ofițerii trebuie să fi fost aceia care le-au pus în vedere oamenilor să nu semneze formularul și atunci a dat ordin ca aceștia să fie plimbați ca la paradă prin lagăr, după care i-a mutat în altă parte. Iar odată ce ofițerii erau deja dispăruți din incinta lagărului, folosindu-se de paturile de pușcă, de bâte și de propriii bocanci, gărzile i-au mânat pe prizonieri înapoi în barăci, unde îi așteptau formulele, pentru a fi semnate. Au semnat toți, după cum le ordonase brigadierul Blackburn. Iar în aceeași seară au semnat și Blackburn și Searle. Comandantul se simțea satisfăcut, deși era încă furios pe faptul că prizonierii îndrăzniseră să-l frunte, așa încât a dat ordin ca aceștia să fie bătuți din nou, mulți dintre ei pierzându-și cunoștința din cauza loviturilor repetate cu paturile de pușcă și bâtele. Bătăile au continuat timp de o lună, până când comandantul a simțit că era din nou respectat pe deplin și că nimeni nu-i mai putea contesta autoritatea. Sfidarea nu era permisă în lagărele japoneze. De exemplu, fiecare prizonier aliat, indiferent de rang, trebuia să îi salute cu câte o plecăciune pe fiecare dintre gardienii cu care se intersecta, ceea ce venea în contradicție cu orice lege sau cutumă militară. În mentalitatea japonezilor, însă, chiar și cel mai insignifiant dintre soldați era considerat superior unui general-locotenent care se predase. În schimb, dacă soldatul îl bătea pe general pentru că nu salutase, nu era pedepsit mai mult decât dacă ar fi bătut un câine recalcitrant. Prizonierii din lagărele japoneze aveau un drum lung până la condițiile din Castelul Colditz.

În Hong Kong, primul teritoriu britanic căzut în mâinile japonezilor, în ziua de Crăciun a anului 1941, comandantul local

al prizonierilor de război, locotenent-colonelul Isao Tokunaga, i-a forțat pe prizonierii aliați, sub amenințarea armei, să semneze documentele prin care se angajau să nu evadeze. „Porcul cel gras” Tokunaga, după cum era poreclit de către prizonieri, le-a explicat că, din moment ce capitularea Hong Kong-ului fusese una necondiționată, fiecare prizonier avea obligația să semneze respectivul document. Autoritățile japoneze le-au oferit acestor prizonieri tot atâtea variante alternative pe câte le oferiseră și colegilor lor din Singapore și Java – fie semnau documentul ilegal, fie urmau să fie pedepsiți. Tokunaga chiar le-a explicat cu nonșalanță prizonierilor canadieni din lagărul North Camp, pe 23 mai 1942, că, dacă nu semnau, atunci aveau să fie acuzați de rebeliune, „pentru care pedeapsa evidentă era moartea”¹⁶.

Ofițerii și soldații britanici și canadieni i s-au opus inițial lui Tokunaga, replicându-i că era de datoria lor ca prizonieri de război să încerce să evadeze, dar și că documentul japonez era ilegal și contravenea Legilor de Război. Un argument de care japonezii s-au lovit de fiecare dată când au încercat să introducă respectivele documente. Numai că japonezii nu au făcut, în replică, decât să-i separe pe protestatari și să încerce să-i mituiască, pentru a semna, oferindu-le porții generoase de mâncare caldă, câni cu ceai aburind și țigări. Mulți s-au lăsat convinși, după ce au realizat că, de fapt, documentul japonez nu avea nicio bază legală și că semnarea lui în condiții de presiune îl făcea oricum nul. Un nucleu dur de soldați a rămas însă în continuare ferm pe poziție, nevrând să își încalce propriile principii, și au plătit un preț greu. Japonezii au înțeles destul de repede că aceștia nu puteau fi dați pe brazdă și nici mituiți, așa că au trecut la modul lor de acțiune obișnuit – au recurs la violență. Japonezii i-au bătut pe prizonierii

de război canadieni recalcitrați de la North Point cu bice, bastoane și bâte, în timp ce pe șase dintre ei i-au trimis la închisoarea Stanley, unde erau treziți din oră în oră pe timp de noapte și bătuti sever cu bastoanele de poliție. Între bătăi, tortionarii japonezi îi presau să semneze angajamentele. Numai că nici măcar cu aceste bătăi constante japonezii nu au reușit să le înfrângă voința acestor prizonieri. Prin urmare, pe 31 mai 1942, japonezii nu le-au mai adus apă și nici mâncare. Înțelegând astfel că japonezii erau hotărâți fie să-i facă să semneze, fie să-i omoare, cei șase prizonieri au cedat în sfârșit, fără nicio tragere de inimă, pentru a-și salva viețile, semnând pe 4 iunie.

Cu alte cuvinte, japonezii nu s-au dat în lături de la nimic în misiunea lor de a-i convinge pe prizonieri să semneze acele cumplite angajamente anti-evadare. Locotenent-colonelul Tokunaga a insistat că, pe lângă prizonierii „sănătoși” din lagărele din Hong Kong, era musai să semneze și cei bolnavi sau răniți de la spitalul militar Bowen Road. Astfel, Tokunaga, care de data aceasta nu mai era dispus să-și asume niciun fel de risc, s-a gândit să ofere o demonstrație de cruzime și dispreț pentru viețile umane, înainte chiar de a-i informa pe prizonieri în legătură cu semnarea angajamentelor. În concluzie, pe 26 mai 1942, toți pacienții au fost ridicăți din paturi și duși pe terenurile de tenis ale spitalului, împreună cu întreg personalul medical britanic, unde au fost lăsați pur și simplu sub soarele arzător tot restul zilei, fără nicio picătură de apă măcar. Spre sfârșitul după-amiezii, un ofițer britanic a venit în sfârșit de la lagărul ofițerilor din Argyle Street și i-a informat pe pacienți și pe medici că general-maiorul Christopher Maltby, fostul comandant al garnizoanei de la Hong Kong, considera că era mai bine ca aceștia să semneze documentul, pentru a se evita astfel noi suferințe inutile – majoritatea au și făcut-o și au fost duși înapoi în

spital. Maltby, împreună cu alți ofițeri de rang înalt, considerau conținutul aceluși document ca fiind oricum nul și fără valoare, din moment ce prizonierii nu-l semnaseră de bunăvoie, ci sub constrângere. Aceasta a fost linia adoptată de toți prizonierii de război superiori din întregul sistem de lagăre japoneze. Modul în care s-a procedat a fost cam același peste tot. Mai întâi, când li se înaintau odioasele angajamente anti-evadare, ofițerii rezistau cu stoicism și obiectau puternic. După care, în mod previzibil, japonezii se înfuriau din cauza faptului că mulți dintre „sclavii” lor îndrăzneau să pună sub semnul îndoielii înțelepciunea stăpânilor și atunci recurgeau la intimidări prin violență. În cele din urmă, când devenea clar că japonezii erau în stare de orice, inclusiv de torturi și crime, dacă nu li se făcea voia, ofițerii îi instruiau pe toți prizonierii să semneze. Pedepsele aplicate în masă par să fi constituit reacția favorită a japonezilor confrunțați cu asemenea episoade de ripostă din partea prizonierilor, iar cea mai severă asemenea pedeapsă aplicată în masă s-a întâmplat în Singapore.

Comandantul lagărului Changi de pe insula Singapore a decis asupra unei abordări diferite, deși nu mai puțin oribilă, în încercarea de a-i face pe prizonieri să semneze angajamentele anti-evadare. Astfel, la sfârșitul lunii august a anului 1942, acesta a ordonat ca 15 000 de prizonieri de război britanici și australieni să fie mutați în barăcile Selarang din cantonamentul Changi. Ordinul avea să provoace în curând un dezastru umanitar de proporții. Barăcile Selarang, construite în perioada 1936–1938, fuseseră proiectate pentru a găzdui undeva între 800 și 1 200 de soldați pe timp de pace. Era vorba de șapte perimetre de barăci, ridicate în jurul unui careu central, care înainte de război constituiseră garnizoana celui de-al 2-lea

batalion din regimentul Gordon Highlanders. Prin urmare, modul în care au fost înghesuiți prizonierii de război după acest ordin al japonezilor este inimaginabil, un întreg oraș de corturi fiind amplasat în careul central, altădată complet liber. Japonezii nu s-au oprit însă aici și au mai dat un ordin ca apa de la WC-uri să fie oprită. La rândul lor, ofițerii aliați le-au ordonat prizonierilor să sape gropi de latrină chiar acolo, în centru. Prizonierii aveau dreptul doar la un litru de apă pe zi fiecare, pentru băut și spălat, în contextul în care 15 000 de bărbați aveau acces la numai două robinete. Treizeci și cinci de oameni s-au îmbolnăvit de dizenterie încă din prima zi, în cea de-a doua numărul lor a crescut la optzeci, iar din a treia ofițerii din serviciul medical au renunțat să mai numere.

Dat fiind că Breavington, Gale, Waters și Fletcher evadaseră înainte ca angajamentul anti-evadare să fi fost promulgat, ofițerii aliați au crezut că pedeapsa cu moartea nu avea să se aplice în cazul lor. Numai că japonezii aveau o înțelegere mult mai flexibilă a propriilor legi, astfel încât au dat ordin să fie condamnați la moarte retroactiv și cei patru evadați, în ideea că toată lumea avea să priceapă astfel mai repede cât de hotărâți erau să implementeze noile reguli, ca să nu mai menționăm și pedeapsa pentru nesemnarea angajamentului. Văzând că prizonierii nu au renunțat la poziția lor după trei zile de trai în aceste condiții coșmarești de suprapopulare la Selarang, japonezii au dat ordin să înceapă execuțiile. Breavington încercase să-i înduplece să îi cruțe viața soldatului Gale, argumentând că mai tânărul soldat nu făcuse decât să urmeze ordinele, dar nu a obținut nimic. Pe 5 septembrie, la trei zile după executarea prin împușcare a celor patru și îngroparea lor pe plaja Changi, generalul Percival a ordonat ca toți prizonierii să semneze angajamentele. În opinia lui Percival și a ofițerilor lui, aceste angajamente nu aveau

oricum niciun fel de bază legală. În schimb, dacă toată lumea semna, japonezii aveau să fie mulțumiți și să le permită prizonierilor de la Selarang să se întoarcă în fostele lor barăci, numeroase vieți omenești urmând astfel să fie salvate.

Începând din acest moment, evadarea a devenit un joc încă și mai periculos decât fusese înainte. Odată prins, evadatul nu mai avea nicio speranță. Un exemplu oribil în acest sens îl constituie episodul în care soldatul John Simpson, care făcea parte din regimentul Border, a fost prins, după o tentativă eșuată de evadare de la Changi. După ce l-au bătut zdravăn, japonezii i-au tăiat limba, dar nu l-au ucis. Ceea ce demonstrează încă o dată cât de arbitrar era modul în care aceștia înțelegeau să aplice propriile reguli. După repatrierea sa în Anglia, după terminarea războiului, Simpson a dus o viață extrem de solitară și într-un final s-a sinucis, nefiind nici pe departe singurul care a avut parte de o astfel de soartă tragică. Japonezii erau capabili de multe pentru a face un exemplu din asemenea oameni bravi, dintre care puțini au avut parte la final de o moarte rapidă și curată cum au fost cele ale lui Breavington, Gale, Waters și Fletcher, pe 2 septembrie 1942.

Caporalul loctiitor Breavington a fost răsplătit postum cu *Mentioned in Despatches**. În martie 2011, guvernul australian i-a onorat pe toți cei douăzeci de ofițeri și soldați, printre care s-au numărat și Breavington și Gale, uciși pentru că au încercat

---

* *Mentioned in Despatches* – reprezintă una dintre cele mai vechi forme imperiale de recunoaștere a faptelor de vitejie, care constă în a menționa într-un raport, pe care un ofițer îl face unui superior, situația de pe câmpul de luptă și soldații cu merite deosebite. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, numele celor menționați apărea publicat în *London Gazette*, iar simbolul acestei mențiuni la vremea respectivă era o frunză simplă de arțar (n. tr.).